Затверджено на засіданні кафедри
трудового, екологічного та аграрного права
протокол № 1 від 26.08.2026 р.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
з навчальної дисципліни
«Право охорони довкілля Україні»

Змістовий модуль 1.
Теоретико-правові засади правової охорони довкілля

Тема 1. Джерела правової охорони довкілля

Поняття джерел права охорони довкілля України, їх види та система. Конституція України як джерело права охорони довкілля України. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»: рамковий галузевий акт екологічного законодавства. Правова характеристика пересурсових кодексів. Закони України як джерела права охорони довкілля України. Підзаконні нормативно-правові акти екологічного законодавства.

Міжнародні документи в галузі охорони довкілля, їх вплив на європейську та національну правові системи.

Поняття джерел права охорони довкілля ЄС, їх види та система. Установчі договори як джерела правової охорони довкілля в ЄС. Норми вторинного права ЄС у сфері охорони довкілля.

Тема 2. Принципи правової охорони довкілля

Принципи права охорони довкілля України. Особливості галузевих принципів права охорони довкілля України.

Загальні принципи права ЄС і охорона довкілля. Принцип інтеграції питань охорони довкілля в політику та дії ЄС. Принципи пропорційності та субсидіарності.

Принципи права охорони довкілля ЄС. Принципи перестороги та попередження. Принцип відшкодування шкоди шляхом її усунення на початку виникнення. Принцип сталого розвитку. Принцип забруднювач платить.

Тема 3. Екологічні права та обов’язки громадян України

Екологічні права громадян в міжнародному, європейському та національному законодавстві.

Особливості та система екологічних прав громадян України. Право на безпечне для життя та здоров’я довкілля. Право на екологічну інформацію. Право на участь громадськості в прийняті рішень з питань, що стосуються довкілля. Право на захист порушених екологічних прав і відшкодування шкоди.

Екологічні обов’язки громадян.

Тема 4. Правові засади управління в галузі охорони довкілля України

Поняття, види, мета та особливості управління в галузі охорони довкілля в Україні. Система органів управління в галузі охорони довкілля в Україні.

Поняття та система функцій екологічного управління. Моніторинг довкілля та кадастри природних ресурсів. Екологічне прогнозування, програмування, планування. Ліцензування та видача дозволів в галузі використання природних ресурсів. Екологічне нормування та стандартизація. Система екологічних нормативів. Державний екологічний контроль: поняття, мета, суб'єкти, порядок здійснення. Поняття, суб'єкти, об'єкти оцінки впливу на довкілля. Процедура оцінки впливу на довкілля. Форми участі громадськості в прийнятті управлінських рішень в галузі охорони довкілля. Статус громадських інспекторів з охорони довкілля.

Тема 5. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси, право природокористування в Україні

Поняття та особливості права власності на природні об'єкти та їх ресурси. Юридична конструкція права власності народу України. Форми власності на природні ресурси. Поняття права природокористування, принципи природокористування.

Види права природокористування. Особливості права орендного природокористування. Суб'єкти та об'єкти права природокористування.

Підстави виникнення, зміни та припинення права природокористування.

Загальні та спеціальні права й обов'язки користувачів природних ресурсів.

Тема 6. Економічний механізм забезпечення охорони довкілля

Суть, мета та загальна структура економічного механізму в галузі охорони довкілля.

Екологічний податок та рентні природоресурсні платежі: об'єкт, суб'єкт, підстави та порядок стягнення. Правовий режим Державного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища. Порядок використання їх коштів. Екологічне страхування та екологічний аудит.

Тема 7. Юридична відповідальність за природоохоронні правопорушення

Особливості інституту юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Екологічне правопорушення: поняття, ознаки, склад, види. Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Специфіка компенсації шкоди, заподіяної природним об'єктам.

Змістовий модуль 2.
Правовий механізм забезпеченні екологічної безпеки

Тема 8. Поняття та зміст екологічної безпеки

Наукові та законодавчі визначення екологічної безпеки. Правове регулювання національної екологічної безпеки.

Зміст відносин екологічної безпеки. Екологічні нормативи як юридичні критерії екологічної безпеки.

Механізм забезпечення екологічної безпеки. Система заходів забезпечення екологічної безпеки.

Тема 9. Теоретичні основи права екологічної безпеки

Поняття права екологічної безпеки. Предмет права екологічної безпеки. Принципи права екологічної безпеки. Право екологічної безпеки як наука та навчальна дисципліна.

Поняття та система джерел права екологічної безпеки. Національні джерела права екологічної безпеки. Міжнародні договори як джерела права екологічної безпеки. Джерела права екологічної безпеки ЄС. Джерела права екологічної безпеки зарубіжних країн.

Тема 10. Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій

Поняття та ознаки зон надзвичайних екологічних ситуацій. Класифікація зон надзвичайних екологічних ситуацій.

Підстави й порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації та її правовий режим.

Запобіжні заходи й заходи реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру. Ліквідаційні заходи в межах зон надзвичайних ситуацій техногенного й природного характеру.

Тема 11. Правова охорона довкілля в промисловості, сільському господарстві та на транспорті

Основні напрямки охорони довкілля в сільському господарстві. Правові засади забезпечення екологічної безпеки в процесі меліорації земель. Правові засади поводження з пестицидами та агрохімікатами.

Правова охорона довкілля в промисловості. Організаційно-правове забезпечення екологічних вимог у процесі планування, проектування та введення в експлуатацію виробничо-господарських об’єктів. Організаційно-правові й законодавчі засади забезпечення екологічної безпеки при плануванні, будівництві та експлуатації об’єктів підвищеної небезпеки.

Правова охорона навколишнього природного середовища на транспорті. Правове забезпечення екологічної безпеки при транспортуванні небезпечних вантажів.

Тема 12. Правова охорона довкілля в сфері використання ядерної енергії

Поняття ядерної та радіаційної безпеки. Співвідношення понять «радіоекологічна безпека» й «екологічна безпека».

Правове забезпечення екологічної безпеки в різноманітних сферах використання ядерної енергії.

Юридична відповідальність за порушення вимог ядерного законодавства України щодо забезпечення екологічної безпеки. Особливості цивільної відповідальності за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення.

Тема 13. Правові засади забезпечення біологічної та генетичної безпеки

Поняття, ознаки та критерії біологічної та генетичної безпеки. Генетично-модифіковані організми та правові вимоги до них.

Правове регулювання поводження з генетично-модифікованими організмами.

Особливості державного управління та регулювання в сфері біологічної й генетичної безпеки.

Юридична відповідальність за порушення правових вимог у сфері біологічної та генетичної безпеки.

Тема 14. Правова охорона довкілля при управлінні відходами

Поняття відходів як об'єктів правового регулювання. Види відходів (правова класифікація). Принципи та напрями державної політики в сфері управління відходами.

Операції з управління відходами та правові вимоги до їх здійснення. Обов'язки суб'єктів управління відходами.

Ліцензійна, дозвільна системи в сфері управління відходами. Інформаційне забезпечення в сфері управління відходами.

Плани та програми управління відходами.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про управління відходами.

Змістовий модуль 3.
Особливості правового режиму охорони довкілля

Тема 15. Правовий режим охорони земель, надр, лісів, тваринного світу

Земля як об'єкт правової охорони. Категорії земель.

Управління та контроль в галузі охорони земель. Система заходів у галузі охорони земель. Нормування в галузі охорони земель. Охорона земель при здійсненні господарської діяльності.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону земель.

Надра як об'єкт правової охорони. Поняття «надра» та «корисні копалини».

Управління в галузі охорони надр. Правові форми контролю за додержанням законодавства в галузі охорони надр. Геологічний контроль та гірничий нагляд. Правові заходи по охороні надр.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.

Ліс як об’єкт правової охорони. Властивості лісів. Лісовий фонд України. Поняття рослинного світу. Об’єкти рослинного світу, їх правовий режим. Поділ лісів на категорії. Правовий режим окремих категорій лісів.

Управління та контроль в галузі охорони лісів. Розподіл і перерозподіл лісів. Правові заходи охорони лісів і інших об’єктів рослинного світу. Лісорозведення та лісовідновлення.

Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства. Особливості таксової відповідальності за порушення лісового законодавства.

Тваринний світ як об’єкт правової охорони. Об’єкти тваринного світу.

Управління та контроль в галузі охорони тваринного світу. Правові заходи охорони тваринного світу.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ. Такси як форма відшкодування шкоди, заподіяної об’єктам тваринного світу.

Тема 16. Правовий режим охорони вод

Води як об’єкт правової охорони. Склад водного фонду України. Види водних об’єктів.

Управління та контроль в галузі охорони вод. Розподіл і перерозподіл вод. Екологічні нормативи в галузі охорони вод. Правові заходи охорони вод від забруднення, засмічення та виснаження.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону вод.

Тема 17. Правовий режим охорони атмосферного повітря

Поняття та особливості правового режиму атмосферного повітря.

Управління та контроль в галузі охорони атмосферного повітря. Система екологічних нормативів в галузі охорони атмосферного повітря. Організаційно-правовий режим охорони атмосферного повітря. Правовий режим санітарно-захисних зон.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.

Тема 18. Правовий режим охорони природно-заповідного фонду та екологічної мережі

Поняття та склад природно-заповідного фонду.

Правовий режим природних і біосферних заповідників. Правовий режим національних парків. Правовий режим інших об’єктів природно-заповідного фонду.

Управління та контроль за додержанням правового режиму територій і об’єктів природно-заповідного фонду. Створення об’єктів природно-заповідного фонду.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

Поняття та особливості екологічної мережі.

Складові елементи екологічної мережі України. Правовий режим окремих елементів екологічної мережі.

Порядок формування та функціонування екологічної мережі України.

Тема 19. Правовий режим курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон, охорони виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу

Поняття та особливості рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон.

Законодавство про охорону рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон.

Порядок утворення рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон.

Види рекреаційних зон.

Законодавство про виключну (морську) економічну зону та континентальний шельф, його місце в системі екологічного законодавства.

Суверенні права та юрисдикція держави щодо охорони й використання ресурсів виключної (морської) економічної зони.

Правові форми охорони та збереження природних ресурсів виключної (морської) економічної зони й континентального шельфу.

Тема 20. Правові засади попередження змін клімату

Національні правові засади попередження змін клімату. Кліматичні дії ЄС, Європейська зелена угода та Україна. Міжнародні правові механізми попередження змін клімату.

Правова характеристика системи торгівлі квотами на викиди.

Кліматична політика України.